

צדקה לגויים - נספח

"ת"ר מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל מפני דרכי שלום".¹

הברייתא מלמדינו [שיש עכ"פ מצב] שמפרנסים עניי גויים. עלינו לברר מה הגדר המדויק של "חובה" הזאת.

ראשית כל, אף שהלשון "עם עניי ישראל" משמע שזה רק ביחד עם עניי ישראל, וכך לומדים אחדים מהראשונים,² רובם סוברים שאותו הדין שייך גם כשעניי גויים הם בפני עצמם,³ וכן נפסק להלכה.⁴

המושג "דרכי שלום" בדרך כלל יש לו מובן של מניעת קטטה ואיבה, ועד"ז פירשו הראשונים כאן.⁵ ומשמע מלשון הברייתא שבלי נימוק הזאת, אין חיוב או ענין לתת להם צדקה, ואדרבה יהי' אסור מצד הלאו של "לא תחנם" שלא

(1) גיטין (סא, א).

רמב"ם (מתנות עניים ז, ז): "מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום". ושם (מלכים י, יב): "אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם. ולקבור מתיהם עם מתי ישראל. ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל. מפני דרכי שלום. הרי נאמר טוב ה' לכל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו [תהלים קמה, ט]. ונאמר דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֵעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם [משלי ג, יז]".

שו"ע (יו"ד קנא, יב): "מותר לפרנס ענייהם ולבקר חוליהם ולקבור מתיהם ולהספידן ולנחם אבליהם משום דרכי שלום".

רמ"א (יו"ד רנא, א): "ומפרנסים עניי עובדי כוכבים עם עניי ישראל מפני דרכי שלום".

(2) משמעות רש"י (גיטין סא, א ד"ה עם מתי ישראל): "לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאום הרוגים עם ישראל".

מרדכי (גיטין ס' תסד): "פירש הקונטרס מתעסקין בהם אם מצאו הרוגים עם מתי ישראל, ומפי' נראה שאין מפרנסין או קוברין או מבקרין חולין אלא דוקא עם ישראל".

ובב"ח (יו"ד קנא) מוכיח שכן דעת הרמב"ם לגבי פרנסה. ועיין חתם סופר (גיטין סא, א) שמבאר סברת הרמב"ם לחלק בין פרנסה וביקור חולים: "בצדקה אם אין כאן ישראל אין נותנים להם. . . אך כל זה בצדקה דמה שנותן לגוי חסר לישראל לא חשו לדרכי שלום אם אין כאן ישראל עני עמו, אבל בביקור חולים וקבורה דאין מחסור לישראל עי"ז חשו לדרכי שלום אפי' בפ"ע".

(3) רשב"א (גיטין שם): "הא דתניא וקוברין מתי גוים עם מתי ישראל, פרש"י ז"ל לאו בקברי ישראל אלא מתעסקין בהן אם מצאום הרוגים עם ישראל, נראה מתוך פירושו דדוקא קאמר עם מתי ישראל, כלומר בעודנו מתעסק עם שאר מתים ישראלים דאז הוה ליה איבה אם מתעסק באלו ומניח את אלו, אבל אם מצאן בפני עצמן לא דנקט ליה עילה לא מזדהמנא, וכהני דאמר' בעבודה זרה (כו, א), ולא מיחוור דהאי עם מתי ישראל דקתני כשם שמתעסק קאמר, וכן מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל וכן כולם, וכן מפורש בירושלמי כאן דגרסינן התם תני עיר שיש בה גוים וישראל מעמידין גבאי גוים וגבאי ישראל וגובין משל גוים ומשל ישראל ומפרנסין עניי גוים ועניי ישראל ומבקרין חולי גוים וחולי ישראל וקוברין מתי גוים ומתי ישראל ומנחמין אבלי גוים ואבלי ישראל ומכניסין דלי גוים ודלי ישראל מפני דרכי שלום, ומפורש עוד בתוספתא שאינו מזכיר בכולן ישראל כלל אלא מספידין מתי גוים מפני דרכי שלום ומנחמין אבלי גוים מפני דרכי שלום".

ריטב"א (גיטין שם): "והאי עם דקאמר לאו בשעת שמתעסק עם מתי ישראל קאמר, משום דהיא שעתא איכא איבה טפי אמאי קוברין אלו ומנחמין אלו, כמו שנראה מתוך פרש"י, אלא ה"ק כשם שמתעסקים במתי ישראל כך מתעסקים עם מתי עובדי כוכבים, וכן הוא מפורש בירושלמי כאן. . . וכן הוא מפורש נמי בתוספתא".

ר"ן (גיטין שם): "אע"ג דקאמר עם. . . ולא בשעה שמתעסק עם מתי ישראל נמי קאמר, אלא לומר שכשם שמתעסק עם מתי ישראל כך מתעסקין עם מתי גוים, והיינו דגרסינן בירושלמי [וכו']".

(4) ב"ח (יו"ד קנא): "וכבר נהגו לפרנס ענייהם אף בלא עניי ישראל".

וכן הובא להלכה בש"ך (שם ס"ק יט) וט"ז (שם ס"ק ט).

ובש"ך (יו"ד רנא ס"ק ב) סובר כן בדעת הרמ"א, דלא כביאור הגר"א (שם רנא, א ס"ק ב) בשיטת הרמ"א כמרדכי

(5) בדעת רש"י עכ"פ, ולא מוצאים שחולקים על נקודה הזאת.

ראה רשב"א (שם): "בעודנו מתעסק עם שאר מתים ישראלים דאז הוה ליה איבה אם מתעסק באלו ומניח את אלו".